

olvasót. A *count* elsődleges jelentéstartalma ugyanis összehasonlíthatatlanabban szűkebb a középkori magyarországi latinságban használt *comes*-énél. Hiába tudja azonnal a magyar olvasó, hogy mit takar például a *count palatine* kifejezés, a külföldi olvasó számára ez egyáltalán nem egyértelmű: egészen mást jelent ez a szó lengyel vagy akár német történeti kontextusban. Érdemesebb lett volna a többek között Weisz Boglárka által követett eljárást általánosítani a kötetben, azaz a latin *comes* szót – és a kapcsolódó kifejezéseket – következetesen megtartani az angol nyelvű szövegben, ahol pedig szükséges, kiegészíteni rövid magyarázattal vagy a magyar szakkifejezéssel.

Összességében a *The Economy of Medieval Hungary* teljesebb összefoglalóját nyújtja a középkori magyar gazdálkodásnak, mint 2008-as magyar kiadású elődje. Az elmúlt tíz év kutatásának eredményeit felhasználva hangsúlyosabban foglalkozik az Árpád-korral, illetve több olyan területet is érint – például a királyi adózást –, amely a 2008-as kötetből teljesen hiányzott. Ez, valamint a kötetben szereplő számos egyedi térkép egyértelműen arra predesztinálja a kiadványt, hogy a magyar medievisztika jelentős kézikönyvei között foglaljon helyet.

Veres Kristóf György

Cséby Géza

A KESZTHELYI HELIKON

Gróf Festetics György szerepe a magyar művelődéstörténetben

Pannon Írók Társasága, Zalaegerszeg 2017. 434 oldal

Festetics György szerepének mélyebb feltárása és (át)értékelése terén elsőként Kurucz György monográfiája (*Keszthely grófja, Festetics György*. Bp. 2013.) nyitott új korszakot a művelődéstörténeti kutatásban. Ennek folytatása, kiegészítése kíván lenni Cséby Géza kötete, azzal a kimondott céllal, hogy összefoglalja „mindazokat az emberi és társadalmi körülményeket” (12.), amelyek ismerete szükséges egy teljes Festetics György-biográfia megalkotásához. A szerzői szándék szerinti komplex kép kialakításához Cséby Festetics életének több aspektusát vizsgálja kutatói hevülettel, rendkívül élvezetes stílusban, sok apró részletet felfedve, ami közelebb hozza az olvasókat mind az ábrázolt személyhez, mind a klasszikus századforduló korszakához. Az igényes megjelenésű, keményborítású, gazdagon illusztrált és szellősen tördelt könyv szép manifesztációja a Festetics családot, de különösen György gróf személyét Keszthelyen övező kultusz megnyilvánulásának, azonban Cséby Géza több évtizedes munkásságának megkoronázásaként is értékelhető: a kötet gerincét ugyanis a témában született, korábban megjelent írásai adják, amelyeket először doktori disszertációja megírásakor, 2013-ban rendezett koszorúba (*Gróf Festetics György szerepe a magyar művelődéstörténetben*. Doktori [PhD] értekezés. Szeged 2013.)

A kötet két fő egységből – Festetics György családi hátterének, személyiségének megrajzolásából és mecénási tevékenységének bemutatásából – áll, amelyhez a szerző – az impozáns bibliográfia mellett – függeléklet és mutatókat kapcsol.

A mű rövid bevezetőjében a célkitűzés mellett a szerző rövid ismertetést is ad a Festeticseket övező kultuszról, illetve a családra vonatkozó kutatások jelenlegi állapotáról. Az ezt követő jellemrajzban tárgyilagosan mutatja be György gróf hátterét, életének jelentősebb állomásait és megszerzett műveltségének alapvető jellemzőit. Ebben a tematikus egységben jelenik meg

a Festetics György gyermekeiről szóló rész is, amely (érthető okokból) elsősorban az egyetlen fiúról, Lászlóról szól. Ami az ifjú gróf neveltetését illeti, Cséby csupán Szabó Dezső 1928-as családtörténeti munkáját használja a téma ismertetéséhez (66–75.), gyaníthatóan nem ismeri Lakatos Vince 1910-es forrásközlését (Festetics György plánuma fia neveléséről. In: Magyar Középkiskola 1910. 225–230.) a fiú második nevelőjének, Kultsár Istvánnak szóló utasítással; illetve említi, de nem használja fel a 2008-ban kiadott három nevelési tervezetet (*Stohl Róbert*: Festetics László neveltetéséről. In: *Lymbus* 2008. Bp. 2008. 211–233.), amelyet az első nevelő, péteri Takáts József és maga György gróf jegyeznek.

A kötet második, terjedelmesebb része Festetics mecénási tevékenységének aspektusait mutatja be, utalva az édesapa, Festetics Pál által a település- és oktatásfejlesztés területén végbevitt munka hatására. A szerző sorra veszi György gróf birtok- és városfejlesztési törekvéseit, a közoktatást és kultúrát támogató intézkedéseit, részletesen foglalkozik a keszthelyi elemi és középiskolákkal, a csurgói gimnáziummal, illetve a Georgikonnal. Külön alfejezetet szentel a grófnak a színjátszáshoz és egyes irodalmi személyiségekhez (Kultsár Istvánhoz, Fazekas Mihályhoz, Csokonai Vitéz Mihályhoz) fűződő kapcsolatának. A kötet gerincét képező irodalmi mecénatúra bemutatásának színvonala azonban meglehetősen ingadozó, ugyanis a mű tudományos értékéből sokat levonnak azok a „hivatkozási anomáliák” (176–187.), amelyek a külső források felhasználását jellemzik, bár textus e tekintetben a doktori értekezés „nyers” szövegéhez képest jelentős és pozitív változáson ment keresztül. A munka egyik legnagyobb erőssége ugyanakkor a keszthelyi Helikon ünnepek igen alapos, forrásokban gazdag bemutatása (204–289.), sorra véve az ünneppsorozat kialakulásának körülményeit, a teljesség igényével összeszedve az egyes alkalmakhoz kapcsolható (irodalom)történeti adatokat. Összességében Cséby – tárgyilagosan végigtekintve a kortársak és a jelenkori kutatók véleményét – nagyon is pozitív képet ad Festeticsről, akinek „a hazai kultúra, művelődés tántoríthatatlan, tevőleges munkásaként” máig tartó hatása van nemcsak szűkebb környezetére, hanem hazájára is.

A kötet függelékében a szerző egy forrás utánközlésének és egy Berzsenyi-vershez fűzött hosszabb kritikai megjegyzésnek adott helyet, de elegánsabb lett volna a törzsszövegben (177–179.) szereplő textus újabb közlésének is itt szerepelnie, csakúgy, mint a Festetics család lezármasztási táblájának.

A mű végén szereplő impozáns bibliográfia hűen tükrözi a szerző jártasságát a témában, ugyanakkor a *Rövidítések* és az *Irodalom* egységek közötti jelentős átfedés feleslegesen növeli meg a terjedelmet, hasznosabb lett volna talán összefésülni a kettőt, vagy az előbbibe kizárólag a kézikönyveket és nagyobb levéltári egységeket besorolni, mivel így nagy számban keletkeztek duplikált tételek, amelyek a kötetben csak ritkán jelennek meg hivatkozás formájában. Előfordul továbbá, hogy egyes felhasznált szakirodalmi források, bár a főszöveghez fűzött jegyzetben szerepelnek, a bibliográfiából kimaradnak (lásd 66. oldal 4. jegyzet). A felhasznált irodalmak jegyzékét hasznosan egészíti ki a precízen összeállított személynévmutató.

A kötet, minden hiányossága ellenére méltó megkoronázása egy több évtizedes kutatásokra alapozott életműnek, amely gazdag illusztrációival, bőséges magyarázatokkal és kritikai észrevételekkel ellátott jegyzeteivel nemcsak család- és helytörténeti vonatkozásai miatt, hanem az irodalom- és kultúrtörténet, illetve a klasszikus századforduló világa iránt érdeklődő nagyközönség számára, valamint a korszakot oktató tanárok részére mindenképp ajánlott olvasmány.

Stohl Róbert